

SÜRDÜRÜLEBİLİR MODA VE BÖLGESEL MARKALAMA: TOKAT ÖNERİSİ

Muazzez ÇETİNER*

Öz

Günümüz moda anlayışında hızlı moda, tüketim kültürünün bir uzantısı olarak hakimiyetini sürdürmektedir. Bunun yanında moda dünyasında sürdürülebilir akımlar bilinçli marka, tasarımcı ve tüketiciler sayesinde her geçen gün artmaktadır. Bu akımlar arasında şeffaf ve adil tasarım, üretim ve tüketim süreçlerini savunan sürdürülebilir moda Türk Tekstil ve Moda endüstrisi için yeni olmakla birlikte endüstrinin sahip olduğu değerlerle örtüşmektedir. Sürdürülebilirlik kavramı çok boyutlu ve esnek yapısı ile moda tasarım alanında araştırılmaya ve keşfedilmeye açıktır. Sürdürülebilir moda bu yönü göz önünde bulundurularak tasarımcılara sürdürülebilir tasarım uygulamalarının entegrasyonunda fikir vermek ve ilham olmak amacı ile yola çıkmıştır. Sürdürülebilir moda tasarımının doğal baskı boya, doğal lif kullanımı, geleneksel bilgi ve teknik kullanımı, zanaat temelli uygulamalar, geri ve ileri dönüşüm, ileri teknolojik rejeneratif lif kullanımı, yeni nesil lif kullanımı vd. gibi birçok yolu mevcuttur. Bu çalışmada bölgesel markalama sürdürülebilir moda tasarımında bir strateji olarak sunulmuştur. Çalışmada sürdürülebilir moda tasarımı, bölgesel markalama ve bölgesel markalamanın bir çeşidi olan coğrafi işaretler ele alınmıştır. Belirli bir bölgeye ait yerel değerlerin korunmasında ve pazarlanmasında önemli katkıları olan bölgesel markalama kavramı, sürdürülebilir moda değerlerinin korunmasında günümüz moda endüstrisinde yeniden değer kazanması adına kaldıraç etkisine sahip bir strateji olarak sunulmuştur. Bölgesel markalamanın bir yöntemi olarak coğrafi işaretler ve coğrafi işaretlerin sürdürülebilir moda birlikteliği, ortaya çıkan güç ve değerler tartışılmıştır. Çalışmanın bulgular bölümünde Türk Patent ve Marka kurumuna başvurmuş bölgesel markalanan coğrafi işaret tescilli ya da başvuru halinde tablo halinde verilmiştir. Bu tablo içerisine halı, kilim ve takı grupları alınmamıştır. Anadolu'nun hemen her bölgesi gibi zengin ve en eski medeniyetlerinin izlerini taşıyan Tokat yöresi sürdürülebilir moda tasarımına ilham olacak unsurları barındırmaktadır. Tokat'a ait geleneksel tekstil değerlerinin sürdürülebilir yollarla yeniden düşünülmesi ve tasarlanması amacıyla bölgeye ait geleneksel tekstil ve moda değerleri incelenmiş ve çalışmada sunulmuştur. Çalışmanın uygulama bölümünde bölgesel markalama stratejisi kullanan marka ve tasarımcılara ilham olması düşünülen iki adet sürdürülebilir kadın giysi tasarımı yapılmıştır. Tasarımlara ilham olan Tokat'a ait yöresel ve geleneksel giysi ve aksesuar çeşitleri ve geleneksel üretim teknikleri araştırılmıştır. Tasarımlarda kullanılan esin kaynakları şöyledir; Tokat tahta el baskı tekniği ve coğrafi işaretli Tokat yazması, iç ve dış saya, yağlık/yakalık, şal öynük, Tokat Nebiköy boncuk gerdanlık, yöresel giysilerde kullanılan ip ve boncuklu süsleme tekniği ve yine yöresel giysilerde kullanılan renkli ipliklerle saçaklı süsleme tekniği incelenmiştir. Çalışmada sürdürülebilir moda tasarımcılarına tasarım sürecinde sürdürülebilir birçok yoldan biri olarak geleneksel unsurları kullanma süreci işlenmiştir. Tokat yöresindeki giysi, süsleme teknikleri ve aksesuarlardan yola çıkarak iki adet tasarım moda resmi ve teknik çizimleri ile sunulmuştur. Sonuçta çalışmanın bulgular bölümünde tartışılan sürdürülebilir moda ve bölgesel markalama birlikteliğinden doğan kaldıraç etkisi, tescillenen ve başvuru halinde coğrafi işaretler ile hayata geçirilebildiği, bu iki pazarlama stratejisinin birbiri ile örtüştüğü ve birbirlerini desteklediği ortaya koyulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel markalama, coğrafi işaretler, sürdürülebilir moda, sürdürülebilir moda tasarımı, geleneksel giysi, Tokat.

* Öğr. Gör. Dr., Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Gönen MYO, Tasarım Bölümü, Isparta, Türkiye. muazzezsetiner@isparta.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7139-5121

SUSTAINABLE FASHION AND REGIONAL BRANDING: TOKAT PROPOSAL

Abstract

Although fast fashion, an extension of consumption culture, is the dominant force in today's fashion understanding, sustainable trends are increasing day by day thanks to conscious brands, designers and consumers. Among these trends, sustainable fashion, which advocates transparent and fair design, production, and consumption processes, is new for the Turkish Textile and Fashion industry, but overlaps with the values of the industry. The concept of sustainability is open to research and discovery in the field of fashion design with its multidimensional and flexible structure. Considering this aspect of sustainable fashion, we set out with the aim of giving ideas and inspiration to designers in the integration of sustainable design practices. There are many ways of sustainable fashion design such as natural printing dye, use of natural fiber, use of traditional knowledge and technique, craft-based applications, recycling and recycle, use of advanced technology regenerated fiber, use of new generation fiber and so on. In this study, regional branding is presented as a strategy in sustainable fashion design. In the study, sustainable fashion design, regional branding and geographical indications as a type of regional branding are discussed. The concept of regional branding, which has important contributions to the preservation and marketing of local values of a particular region, is presented as a leverage effect in the preservation of sustainable fashion values in order to gain value in today's fashion industry. The Tokat region, which carries the traces of rich and oldest civilizations, as in almost every region of Anatolia, has elements that will inspire sustainable fashion design. In order to rethink and design the traditional textile values of Tokat in sustainable ways, a few of the traditional textile and fashion values of the region were examined and presented in the study. The examples that use the best in sustainable fashion design are examined. In the application part of the study, two sustainable women's clothing designs were made, which are thought to inspire brands and designers using regional branding strategy. Local and traditional clothing and accessories belonging to Tokat, which are used as inspiration in the designs, are explained with details. In the study, the process of using traditional elements is discussed as one of the many sustainable ways in the design process for sustainable fashion designers. As a result, two designs are presented with fashion pictures and technical drawings.

Keywords: Regional branding, geographical indications, sustainable fashion, sustainable fashion design, traditional clothing, Tokat

Giriş

Moda endüstrisinin mevcut uygulamalarının çevresel, sosyal ve ekonomik boyutlardaki olumsuz etkisi göz önündedir. Bu olumsuz etkilerin giderilmesi ve önlenmesi sürdürülebilir stratejilerle mümkündür (Fletcher, 2010: 263-265). Zara, H&M, Mango gibi dev moda şirketleri sürdürülebilir koleksiyonlar hazırlasalar da bu markaların temel stratejileri sürdürülebilir modanın tam zıttı olan hızlı moda stratejisidir. Hızlı moda ile tasarlanan ürünler bilinçli olarak planlı eskime üzerine kurgulanmaktadır. Bu nedenle malzeme, işçilik ve nihai ürün kalitesi pek de uzun olmayan ürün yaşam döngüsü ile kısa bir süre için tüketici kullanımına izin vermektedir. İstatistiklere göre günümüz moda ürünleri tüketiciler tarafından ortalama yedi kez giyilmektedir. Giysilerin kısa ürün yaşam döngüsü her üretim sürecinde hızlı moda markalarının tekrar kar etmesini amaçlamaktadır. Bu nedenle yıllık sezon sayısı arttırılmakta ve düşük adetli ürünler hemen hemen her hafta farklılaşarak vitrinlerde yerini bulmaktadır. Ürünlerin düşük adetli ve kısa süre mağazalarda tutulması tüketici zihninde bu elbise tükeniyor elimi çabuk tutmalıyım hissini yaratmaktadır. Diğer yandan sürekli tüketimi pompalayan bu yaklaşımda tasarımcı, çalışan ve tüketici olumsuz etkilenmektedir. Kendisine sağlıklı ve yaratıcı bir tasarım alanı bulamayan birçok hızlı moda tasarımcısı bugün sürdürülebilir yollarla yeni markalarla çalışmaktadır. Çevreyi etkileyen üretim süreçleri, tekstil atıklarının bertarafı da ayrı bir tartışma konusudur. Moda ve tekstil işletmeleri üretimlerinin büyük bir kısmını az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yapmaktadır. Avrupa ve Amerika’da yıllık tekstil atığının ise 10 milyon ton olduğu tahmin edilmektedir (Burçin et al., 2016: 48). Bu üretim miktarlarının çevreye verdiği ağır ve geri dönülemez etki üzücüdür. Devasa moda endüstrisinde insan ve çevreyi gözetmeyen bu uygulamaların sürdürülebilir yöne evrilmesi köklü bir değişimle mümkündür. Bu kısır döngüden çıkıp moda endüstrisindeki çarkların her birinin öneminin anlaşıldığı bir düzlemde buluşma ihtimali araştırılmalıdır. Bu süreç her şeyden önce çevreyi ve insanı önemseyen, radikal, şeffaf ve etik bir zihniyete ihtiyaç duymaktadır. Bu noktada üretim ile tüketim arasındaki ilişkiyi sürdürülebilir temeller üzerine inşa eden sürdürülebilir tüketim alışkanlıklarının yeni yolları değer kazanmaktadır. Sürdürülebilirlik kavramı çok boyutlu ve esnek yapısı ile moda tasarım alanında araştırılmaya ve keşfedilmeye açıktır.

Sürdürülebilir moda, tasarımcısından üreticisine, tüketiciden çevreye kadar her halkanın haklarının gözetildiği, adil ticaretin hâkim olduğu, uzun yıllar kullanımı öngören, çevrenin ve doğal kaynakların israfını önleyen, gereksiz alışverişe karşı nitelikli alışverişi teşvik eden, yavaş moda ve etik moda anlayışlarını kapsayan bir yaklaşımdır (Niinimäki, 2013: 16-18; Kipöz, 2021: 47-49; Çetiner & Tunca, 2022: 304-306). Sürdürülebilir moda, Türkiye gibi tekstil deneyimi geçmişe dayanan bir ülkenin geleceği için önemlidir. Aynı zamanda Türk tekstil ve moda sektörünün sahip olduğu ve onunla büyük ölçüde örtüşen politikalar içermektedir.

Küreselleşme ile çeşitli baskılara maruz kalan bölgeler, kendi kimliklerini ve tüm değerlerini kaybetmekle karşı karşıyadırlar. Bölgeler kimlikleri ve yarattıkları değerler ile ülke ekonomisi ve dünya ekonomisi ile bütünleşebilirler. Bu ise bir bölgeyi diğerlerinden ayırmaya, bölgesel rekabette üstünlük sağlamaya ve kendisine imaj oluşturmaya yardımcı olacak ‘‘bölgesel markalama’’ ile mümkündür. Bölgesel markalama, geniş anlamda; peyzaj, doğa, kültürel miras, bölgesel ürünler, bölgesel gastronomi, geleneksel ürünler vb. gibi bölgenin niteliklerinin pazarlanmasıdır. Özellikle bölgesel markalamada bir bölgenin anlam ve değerinin işlendiği karakteristik ürün veya hizmet kullanılmaktadır. Tokat yöresine ait tekstil ve moda unsuru öğelerin sürdürülebilir moda stratejisi ile bütünleştirilmesi bölgeye birçok yönden katkı sağlayacaktır.

Bu çalışmanın ana amacı tekstil ve moda endüstrisinde radikal değişiklikler ile çevre dostu ve etik yaklaşım tasarım uygulamalarını Bölgesel markalama fırsatı ile tartışmaya açmaktır. Sürdürülebilir moda iş modellerinin bölgesel markalama stratejileri ile desteklenmesini önermektedir. Böylece Anadolu’nun birçok yöresinde halihazırda üretilen veya geçmişte üretilmiş ve keşfedilmeyi bekleyen binlerce sürdürülebilir moda değeri taşıyan ürünler bölgesel markalama ile pazarda yer alacaktır. Zengin Anadolu mirası bu bakış açısıyla incelediğinde sınırsız ilhamlar sunmaktadır. Tokat yöresine ait baskı, oya, yazma, dokuma, süsleme teknikleri gibi geleneksel sanatlar sürdürülebilir moda tasarım araçlarına örnek teşkil etmektedir. Tokat yöresine ait bu sanatların, tasarım, üretim ve kullanım süreçleri sürdürülebilir yollarla desteklenerek bölgenin sahip olduğu kadim bilginin ve deneyimin ekonomik değere dönüştürülmesi sağlanabilir. Bu çalışmada Tokat yöresine ait geleneksel üretim biçimleri olarak ;tahta el baskı tekniği, giysilerde kullanılan ip ve

boncuklu süsleme tekniği, şal öynüklerde kullanılan zili dokuma tekniği, giysi unsuru olarak iç ve dış saya, yağlık/yakalık, şal öynük, Tokat çarpına kolon dokuma aksesuar olarak Tokat Nebiköy boncuk gerdanlık, boncuk süsler, yöresel giysilerde kullanılan ip ve boncuklu süslemeler, özgün tasarım çalışmalarına fikir vermiştir. Tüm bu geleneksel değerlerden ve daha birçok zengin, güçlü ve yaratıcı geleneksel değerlerden ilham alınarak iki adet kadın giysi tasarımı yapılmıştır. Moda resmi ile renklendirilen tasarımlar teknik çizimde kumaş, malzeme, detaylar ve ilham alınan görsel unsurlarla desteklenmiştir.

Bu çalışmanın alana sağlayacağı katkıların şunlar olabileceği düşünülmektedir:

Sürdürülebilir modanın günümüz pazarlama koşulları ile uyumlanabilmesi için bölgesel markalama ile iş birliği önerilerek iki farklı kavram bir araya getirilmiştir.

Sürdürülebilir moda ve bölgesel markalamanın ekonomik ve sosyal ortak paydaları düşünüldüğünde bu iki pazarlama stratejisinin bir araya gelmesi ile oluşan kaldıraç etkisi öngörülmüştür.

Literatürde bölgesel markalama genellikle bölgeye ait tarım ürünleri, yiyecek üzerine araştırmalar yapılmıştır. Bunun yanında Tekstil ürünleri ve bölgesel markalama/coğrafi işaretler konusu üzerine az sayıda olmakla birlikte yapılan çalışmalar mevcuttur (Yanar ve Erdoğan, 2019: 43-51). Literatürde bölgesel markalama ve sürdürülebilir moda konusunu bir arada ele alan çalışmaya rastlanmamıştır. Ayrıca Tokat yöresi geleneksel tekstil unsurlarından yola çıkarak sürdürülebilir moda ve bölgesel markalama stratejilerine örnek teşkil edecek yaratıcı tasarımlar sunması yönüyle de özgündür.

Sürdürülebilir modanın geniş kitlelere yayılması ve benimsenmesinde tasarımcılara önemli görevler düşmektedir. Bu çalışmada özgün ve yaratıcı sürdürülebilir moda tasarım örnekleri sunularak sürdürülebilir moda tasarımcıları için geleneksel ürünleri yeniden yorumlama süreçlerine ilham olması düşünülmüştür.

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Bu çalışmanın temel araştırma soruları şöyledir; geleneksel unsurlarla desteklenen sürdürülebilir modanın bölgesel markalama stratejileri ile pazarlanması mümkün müdür? Anadolu'da tekstil ve moda değerleri taşıyan bölgesel markalanan ürünler nelerdir? Hangi sürdürülebilir moda unsurları bölgesel markalanmaya adaydır? Bu sorular ışığında literatür taraması yapılmıştır. Bölgesel markalama üzerine yapılan literatür taramasında Türkiye'de turizm odaklı coğrafi bölgelerin, yemek çeşitlerinin ve hediyelik eşyaların yoğun olarak markalama çalışmalarına konu olduğu görülmüştür. Çalışmada literatüre konu edilen coğrafi işaretler bölgesel markala yöntemlerinden biridir. Türkiye'de coğrafi işaret tescili almış ve başvurusu yapılmış ürün grupları arasında yiyecek türü başta gelmektedir. Ardından halı, kilim ve dokumalar gelmektedir. Bu sıralama bir yönüyle Anadolu'nun zengin yemek kültürüne sahip çıktığını gösterirken, tekstil ve moda değerlerine aynı özenin gösterilmediğini düşündürmektedir.

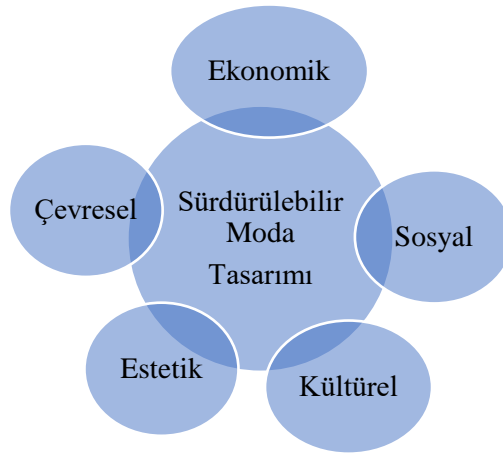
Çalışmanın bulgular bölümünde literatür taraması ışığında bölgesel markalanmış, coğrafi işaretli Türk tekstil değerleri araştırılmış ve tablo halinde sunulmuştur. Coğrafi işaretli tekstil ve moda örnekleri 81 adet olduğu için birkaç tanesinin görseli eklenmiştir. Tokat bölgesi özelinde bölgesel markalamaya aday sürdürülebilir moda unsurlarından esinlenilerek iki adet giysi tasarımı yapılmıştır. Giysi tasarımına ilham olan giysi unsurları, süsleme ve üretim teknikleri ayrıntıları ile açıklanmıştır. Çalışmanın temel hedefi olan Anadolu'daki birçok tekstil ve moda değerinin halihazırda sürdürülebilir moda ürünü olduğu ve bu ürünlerin bölgesel markalama stratejileri ile pazarlanmasının üreticiler ve bölge adına çift taraflı kazanç sağlayacağı bulgular, öneriler ve değerlendirme bölümü ile anlatılmıştır.

1. Sürdürülebilir Moda Tasarımında Tüketicinin İnşası

Günümüz hızlı moda anlayışı, küresel moda markaları, aynılaşan ve sürekli kendini tekrar eden sığ tasarımlar modada yeni ve alternatif yaklaşımları zorunlu hale getirmiştir. Çalışma koşullarının çalışan ve tasarımcı haklarının, ücretlerin, çevre duyarlılığının, enerji israfının, sosyal dayanışmanın ve tüketici haklarının gözetildiği yaklaşım sürdürülebilir modadır. Sürdürülebilir moda şeffaf tedarik süreçlerini, adil ticareti ve etik anlayışı savunmaktadır. Sürdürülebilir modanın uygulanması kapsamlı ve bütüncül yapıların

bir araya gelmesi ile mümkündür. Sürdürülebilir pazarlama stratejileri sürdürülebilir ve etik tasarım anlayışı ve sürdürülebilir tüketimin inşası bu yapılardan birkaç tanesidir. Sürdürülebilir tüketim alışkanlıklarının oluşturulması ve benimsetilmesi ve uzun ürün yaşam döngüsü sürdürülebilir moda tasarımında tüketimin inşasında yapı taşları arasında sayılmaktadır (Niinimäki ve Koskinen, 2011: 166).

Sürdürülebilirlik her alanda kendini göstererek birçok yeni tasarım yolu ile ifade edilmektedir. Sürdürülebilirlik genel olarak üç boyutta incelenirken, Sürdürülebilir moda tasarımının estetik ve kültürel yönü de bu çatı altında incelenmesi uygun bulunmuştur (Kozłowski vd., 2019: 5). Bu çarka eklenen estetik boyut ürünle yakından ilişkilidir ve ürüne ait bir özelliktir. Kültürel boyut ise daha geniş bir perspektiften, sistem düzeyinden bakmayı gerektirmektedir. Bu çalışmanın uygulama bölümünde kültürel ve estetik unsurlar kullanılarak iki adet sürdürülebilir kadın giysi tasarımı yapılmıştır. Bu noktada sürdürülebilir moda tasarımının estetik ve kültürel yönü tasarımcılar için fark yaratma ve özgünlük konularında fırsatlar sunmaktadır denilebilir.

Şekil 3: Yerel tasarımcılar açısından sürdürülebilir moda tasarımı (Kaynak: May, 2019: 1)

Marka ve tasarımcıların zihninde yer eden alışkanlıklar ve iş yapma biçimleri ilk başta sürdürülebilir uygulamalarla örtüşmeyebilir. Sürdürülebilirliği benimsemeye kararlı olan marka ve tasarımcılar için çok fazla seçenek ve uygulama biçimleri mevcuttur. Fakat tam anlamıyla sürdürülebilir marka ve üründen bahsedebilmemiz; sürdürülebilir tasarım stratejilerinin her ayağının aynı amaca odaklanması ve işletmenin maliyet, çalışan hakları, malzeme materyal temini, paydaşlarla iletişim, çevre standartları, vb. konularda sürdürülebilir vasıflardan ödün vermemesi ile mümkündür. Diğer yandan sürdürülebilir uygulamaların kabul görmesi, tüketicinin iyi tanınması, yaşam tarzı, beklentileri, tüketim alışkanlıkları gibi konuların stratejik olarak araştırılması ile mümkündür. Bu bağlamda sürdürülebilirliğin sadece marka ve tasarımcılar tarafından arz edilmesi değil aynı zamanda talep eden tüketiciler tarafından da yeniden tasarlanması ile mümkündür. Bu noktada da kullanıcı deneyimi, değer yaratmak, ürün ve kullanıcı etkileşimi, birlikte tasarlama gibi yaklaşımlar düşünülmelidir.

2. Bölgesel Markalama

Son yıllarda küreselleşme olgusunun etkisi ile pazarlama uygulamaları ve rekabet anlayışı oldukça değişmiştir. Bu durum farklı yerel ve ulusal markaları aynı pazarda rekabete zorlamıştır. Birçok büyük işletmenin sahip olduğu küresel markalar uluslararası portföyden silinmiş, yerel markalama küresel markalama karşısında popüler bir alan haline gelmiştir (Schuiling ve Kapferer, 2004: 97). Bu gelişmeler bölgesel markalama çalışmalarının hızla artmasına sebep olmuş ve bu yönde çok sayıda farklı türde ticari yapılanmaları ve girişimleri doğurmuştur. Tekstil ve moda sektöründe birçok işletme ve bölgeye ait hammadde, teknik bilgi, zanaat vb. yetenekleri bölgesel markalamada kullanmıştır. Bölgesel markalama farklı tanım ve isimlere sahiptir. Bir ülke ya da sınırlandırılmış bir coğrafik bölge içerisinde gerçekleşen markalama uygulamalarına “yerel markalama” denmektedir. Bu markalar yerel, uluslararası ya da çokuluslu işletmelere ait olabilir (Schuiling ve Kapferer, 2004: 98).

Bölgesel markalamada bir bölgenin anlam ve değerinin işlendiği karakteristik ürün veya hizmet kullanılmaktadır. Bölgesel markalama ile bugün gelişmiş birçok ülkenin yerel değerlerinin tanıtılması, markalanması ve ülke ekonomisine sürdürülebilir katkı sağlaması amaçlanmaktadır. Ekonomik olarak, bölgesel markanın bölge gelirini arttırması ve mevcut işleri koruması, sürdürülebilir bölgesel kalkınmasına yardımcı olması, bölgede gelişmiş bir turizm pazarlamasının oluşması; sosyal olarak, bölgesel kimliğin oluşması, artan bağlantılar ve bilgi akışı, artan demokrasi, kırsal göçün azalması ve tüketiciler için büyük ölçüde şeffaflığın geliştirilmesi bölgesel markalamanın avantajları arasında sayılabilir. Bölgesel pazarlamaya ait bu çıktılar sosyal, çevresel ve ekonomik açıdan birçok yönü ile sürdürülebilir moda pazarlaması ile örtüşmektedir.

Bölgesel markalama, ulus markalama ve ulus markalamanın beslediği menşe ülke etkisi çalışmaları, yer markalama, kamu diplomasisi ve ulusal kimlik gibi kavramlar ile birlikte irdelenerek yeni çalışmalara konu olabilir (Özüdoğru, 2021: 61). Bölgesel markalamaya konu olan ürün ve hizmetler oldukça çeşitlidir. Bunlar tarımsal, hayvansal, doğa ve el sanatları ürünleri olabileceği gibi doğal güzellikler, turizm etkinlikleri de bu kapsamın içerisinde. Potansiyel bölgesel marka ürünlerinin büyük çoğunluğu genellikle gelişmekte olan ülkelerin sınırları içerisinde. Fakat mevcut ekonomik baskılar başta olmak üzere, eğitim ve kültürel nedenlerden dolayı gelişmekte olan ülkelerin bölgesel markalamadan edindikleri ekonomik kazanç olması gerekenden oldukça düşüktür (Gökovalı, 2007: 151).

2.1. Bir Bölgesel Markalama Çeşidi Olarak Coğrafi İşaretler

Bölgesel/coğrafi markalama, coğrafi işaretler, işaretler, isim, unvanlar ve geleneksel ürün adı gibi çeşitli yasal yöntemlerle hayata geçirilmektedir. Bu yasal yöntemler birçok ülkede yasalar yoluyla ya da uluslararası sözleşmeler ve ticari düzenlemeler yoluyla gerçekleştirilmektedir (Lillywhite vd., 2005: 1). Coğrafi işaret kapsamının dışında kalan, belirli bir bölgeye ait farklı geleneksel bileşimlerden oluşan ve 30 yıldır bu ürünün veya tekniğin aynı şekilde üretildiğini kanıtlayan adlara *geleneksel ürün adı* verilmektedir (Türk Patent, 2023a: 1). Geleneksel ürün adları coğrafi işaretlerin sahip olduğu her hakka sahiptir.

Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü'nün tanımına göre fikri sınai mülkiyet hakları, buluşlar, edebi ve sanatsal çalışmalar; ayrıca ticari simge, isim, imge ve tasarımları kapsayan fikir eserlerine ait mülkiyet haklarını ifade etmektedir. Fikri sınai mülkiyet haklarından biri olan coğrafi işaretler (Compare, 2003); biyoçeşitliliğin, geleneksel üretim yöntemlerinin ve kültürel mirasın korunması, sanatsal eserlerin ve teknolojik gelişmelerin devamının sağlanması gibi özellikle gelişmekte olan ülkeler için birçok önemli ekonomik ve sosyal değeri içerisinde barındırmaktadır. Coğrafi işaretler şöyle tanımlanmaktadır: “Belirli bir bölgeden kaynaklanan ya da belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri itibarıyla bu bölge ile özdeşleşmiş bir ürünü gösteren işaretlerdir” (Türk Patent, 2022b).

Coğrafi işaretler çoğunlukla ürünün elde edildiği, üretildiği yörenin isminden oluşmaktadır. Sunulan ürün ya da hizmet tüm özelliklerini yörenin elverişli, kendine özgü doğal koşullarından alan eşsiz bir tarımsal ürünü ya da yöredeki beşerî faktörün geleneksel üretimi ve teknikleri ile tarihi, kültürel bilgi ve becerisinden kaynaklanan özgün bir ürünü temsil etmektedir. “Şampanya, Florida portakalı, Antigua kahvesi ve Yeni Zelanda kuzusu tarımsal ürünler grubuna giren ve dünyada en çok bilinen coğrafi işaretlerden olup, Çek kristali ve Hereke halısı da ikinci grubun önemli örneklerindedir” (Tozanlı ve Cagatay, 2012: 8).

Tablo 2: Coğrafi işaretlerin özellikleri (Kaynak: Compare, 2003)

Kollektif ve sertifikasyon işaretlerini kullanır
Ürün şemalarını içeren iş uygulama metotlarını kullanır
Belirli bir bölgede üretilen değeri diğer bir bölgede üretilen değerden ayırt etmeye yarar
Buluş ve yaratıcı faaliyetleri teşvik eder
Kollektiftir
Sınırsız koruma süresi vardır

Coğrafi işaretler gelişimi belirli genetik kaynak kullanımı yoluyla doğrudan biyoçeşitliliğin korunmasını teşvik etmektedir. Aynı zamanda dolaylı olarak doğal güzellikler, peyzaj ve ekosistem konularında üretim ve yönetim uygulamalarını etkilemektedir (Larson, 2007: 10). Buldukları bölgeler için önemli geçim kaynağı olan yerel doğal güzellikler, özel biyolojik ve genetik kaynakların sürdürülebilirliğine bağlıdır. Bu doğal güzelliklerin pazarlanması markalanması sonucu ortaya çıkan yönetim ve pazar başarıları bölgesel markalamanın doğrudan faydaları arasında sayılmaktadır.

Coğrafi işaret koruması altında olan ürün, hizmet ya da yöntem ile bölge sahibine ait manevi ve ekonomik haklar yasallaştırılır. Böylece, hükümet politikası ile koruma altına alınan bu haklar adil ticaretin gelişmesini teşvik etmektedir (WIPO, 2022). Türkiye’de coğrafi işaret tescili 544 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) gereğince Türk Patent Enstitüsü tarafından verilmektedir. 555 sayılı coğrafi işaretlerin korunması hakkında 27.6.1995 tarihinde, kararnamenin uygulama şeklini gösterir yönetmelik 5.11.1995 tarihinde, kararnamenin bazı maddelerinde düzenlemeler yapan ve cezai hükümleri getiren 4128 sayılı kanun 7.11.1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Yönetmelik, 2015).

Gelişmekte olan ülkelerde coğrafi işaretlerin kullanımının desteklenmesi ulusal ve bölgesel kurumsallaşma ve ekonomik çevre gelişimini güçlendirmektedir. Böylece özellikle küçük ve orta boy işletmelerin bölge ekonomisinde etkin rol oynamasına imkân sağlanmaktadır. Coğrafi işaretlerin bölge ve ülke ekonomisine katkıları şöyle sıralanabilir (Larson, 2007; Kan, 2011: 18-19);

- Yerel ekonomik kalkınmada kaldıraç etkisi sağlaması
- Üretici ve tüketici arasında güvenilir, şeffaf ve kurumsal bir bağ oluşturması
- Değer zinciri farklılaştırılmasının sağlanması
- Kalite, hijyen, standart, özgünlük gibi unsurları içerisinde barındırması
- Küresel işletmelere karşı küçük ve orta ölçekli işletmelerin sürdürülebilir rekabet avantajı yaratma imkânı sağlaması

Coğrafi işaretler, genellikle temsil ettikleri bölgenin coğrafik ismi ile anılmakta ve bu ismi hatırlatan, bilgisini ileten simge ve ikonlardan oluşan görsel öğelerle desteklenmektedir (Guerra, 2010: 3).

Hint eyaleti olan Cemma ve Keşmir bölgesinde yetişen Capra Hircus dağ keçisinin tüylerinden elde edilen dokuma yün kumaşı 'Kashmir Pashima' ismi ile coğrafi işaret tescili almıştır. Keçinin sık tüylerinin temizlenip, eğrilip Cemma ve Keşmir bölgesindeki ustalarca dokunması sonucu elde edilen bir kumaş türüdür. 'Kashmir Pashima' coğrafi işareti ile bu kumaşın patent, tasarım ve marka hakkı korunmaktadır (Majumder, 2006:1).

Şekil 4: Kashmir Pashima kumaşı coğrafi işareti (Kaynak: Majumder, 2006: 1)

Şekil 5: Cemma ve Keşmir bölgesindeki ustalarca dokunan Kashmir Pashima kumaşına bir örnek (Kaynak: Kumar, 2022: 1)

Coğrafi işaretlerin tescil edilerek koruma altına alınmasının avantajları;

Ürün veya hizmetin sahip olduğu özel değeri koruyup bunun devamını sağlayarak bölge dışındaki üreticiler tarafından taklidinin engellenmesi,

Ürünün öz adının jenerik hale dönüşmesinin engellenmesi,

Tescilden öncelikli olarak bölge üreticilerinin faydalanması

Tüketicilerin özgünlüğü korunan ürünlere adil ticaret yolu ile ulaşabilmesi

Tarihi ve geleneksel ürün ve üretim tekniklerinin nesiller boyu korunması

Sürdürülebilir çevre anlayışının ekonomilerle uyumlu hale getirilerek ekosistemin korunması (Doğan, 2015: 70).

Kültürel mirasın korunmasını sağlar.

2.2. Kolektif Geleneğin Yeniden Keşfi

Kolektif örgütlerin birçoğunda iletişim ve koordinasyon, pazarlama araştırmaları, teknik destek kullanımı ve sosyal uyum gibi çeşitli görevlerin işleyişinde kolektif yapıdan kaynaklı kolaylaştırıcı etkenler bulunmaktadır. Bölgesel markanın, kolektif üretim ve yönetim süreçlerini ve tedarik zincirlerini gözlemlene, kontrol etme, değerlendirme ve iyileştirme mekanizması kendi içerisinde sağlıklı bir şekilde işlemelidir. Bu mekanizmanın etkin ve canlılığı oranında marka ekonomik, sosyal ve çevresel görevini yerine getirebilir. Bu nedenle bölgesel markalar, üreticilerin, üretim süreçlerinin, ürün ya da hizmetlerin kalitesini denetleyecek kontrol birimlerine ve organizasyonel güçlendirmelere gereksinim duymaktadır (Compare, 2003).

Bölgesel ürünlerin tedarik zincirinde kolektif uygulamaların bir sonucu olarak farklı birçok sorun meydana gelebilmektedir. İlk olarak bölgesel markaya konu olan ürünün kapsadığı özellikler hammaddeden hayvan yetiştiriciliğinde kullanılan araziye kadar tüm tedarik zinciri girdilerinden etkilenmektedir. İkinci olarak, tedarik zincirinde yer alan özdeş hammadde ya da nihai ürün işletmeleri rekabet halinde dahi olsalar birbirleri ile mutlaka iş birliği içerisinde olmaları gerekmektedir (Rangnekar, 2004: 4).

Aktif bir eş-üretici rolü verildiği takdirde bölgesel ürün-hizmet koruyucusu olarak yöresinin ekonomik, sosyal ve kültürel değerlerini sahiplenen ve gönüllü bir elçi olarak bölgesinin markası için çalışacak olan tüketiciler kolektif üretim sürecinin önemli bir zinciridir. Bu zincirin etkin ve etkili kullanımı bitki ve hayvan çeşitlerini, özel geleneksel üretim sistemlerini, çevresel sürdürülebilirliği korunmasına

katkıda bulunmaktadır. Örneğin “İngiltere ve ABD'deki çiftçi pazarlarının başarısı, İtalya'daki GAS (dayanışmalı alım grupları), Fransa'daki AMAP, Almanya ve İtalya'daki köylü pazarları, tüketicilerin bu yönde artan bilinç ve dikkatlerini ortaya koymaktadır” (Tekelioğlu, 2013: 37).

Bölgesel markalama yöntemlerinden birisi olan coğrafi işaret koruması ile ününü yerel ve tarihsel değerlerden alan geleneksel ürün, yöntem, vb. sürdürülebilir moda değeri yasal ve etkin yollar ile korunarak yerel ekonomiye katkı sağlamaktadır. Böylece yerel bölgelerin kültürel mirasının korunması ve söz konusu değerlerin gelecek nesillere bozulmadan aktarılması gerçekleştirilmektedir (Doğan, 2015: 60). Tekstil ve moda sektörü endüstriler arasında çevre kirliliği konusunda ikinci sırada yer almaktadır. Sürdürülebilir moda ve bölgesel markalama stratejileri ise bölgenin ve çevresinin korunmasını önemsemektir. Kadın istihdamının artırılması, göçlerin engellenmesi, aile yada bölge mirası olan meslek ediniminde zaman ve eğitimin süreç içerisinde en az maliyetle gerçekleşmesi bölgesel markalama ve sürdürülebilir moda'nın sosyal ekonomik katkıları arasında sayılmaktadır (Doğan, 2015: 65). Bir kamu politikası olarak, bölgesel markalama yerli bilginin korunmasını sağlamakta ve bölge halkının geçim kaynağını oluşturmaktadır (Rangnekar, 2004: 3). Bölgesel markalama ile coğrafi ismin korunmasının yanı sıra ürün, yer ve menşe ilişkisinin bütüncül bir değer olarak sunulması önemlidir. Böylece ürün farklılaştırması ve pazar bölümlendirmede gibi geniş stratejilerin geliştirilerek ürünün katma değer fiyatının artırılması söz konusudur (Rangnekar, 2004: 5).

3. Sürdürülebilir Moda ve Bölgesel Markalamanın Buluşması

Günümüzde sürdürülebilir niş moda markaları ve tasarımcıları tasarımlarını tekrar düşünme ve tekrar tasarım (re-thinking ve redesign) gibi yaklaşımlarla gerçekleştirmektedir. Her ne kadar sürdürülebilir moda niş pazarlama ve tasarım alanı olarak düşünülse de çevresel, sosyal kültürel, etik ve değerler yönüyle geniş bir endüstrinin dinamiklerini barındırmaktadır (Niinimäki, 2015: 2). Sürdürülebilir moda tasarımında birçok farklı, zihin açıcı ve yaratıcı yöntemler mevcuttur.

Aakko vd. sürdürülebilir moda tasarımında uygulamanın ve sürdürülebilirliğin bir arada kullanımına dikkat çekmektedir. İnsan ihtiyaçlarını ekoloji ve kültür arasındaki dengeleri kurarak oluşturulan fonksiyonel tasarımlarda tasarımcı fonksiyonelliği materyal, metot ve süreçleri içeren kullanım ve estetiği kapsayan geniş bir açıdan ele alınmaktadır (Aakko ve Koskenurmi-Sivonen, 2013).

Sürdürülebilir moda tasarımında geleneksel değerlerin kullanımı güçlü ve anlamlı bir yol olarak tasarımcılar tarafından kullanılmaktadır. Sanat ve teknik bilginin birlikteliğiyle oluşturulan zanaat, materyal bilgisi ve üretim süreçlerini de en doğru şekilde uygulanmasıdır (Campbell, 2005: 27). Bu noktada sürdürülebilir moda tasarımcılarına açık ve yaratıcı bir yol olarak kültürün en sağlam aktarıcılarında olan zanaatlar ve zanaatkarlar eşlik etmektedir.

Moda tasarımında geleneğin yorumlanması bölgesel ve ulusal aidiyet oluşturmanın bir yolu olarak moda dünyasında kullanılmaktadır. Ulusların tekstil ve moda değeri taşıyan geleneksel ürün ve üretim biçimlerini koruması, yeniden canlandırması ve ulusal ve uluslararası boyuta taşınması sağlam ve geçerli bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır (Tatlıdil ve Şahin, 2022: 131-143).

Sürdürülebilir moda tasarım süreci bölgenin kültürel ve kimlik kodlarını kullanarak yaratıcı bir dil sunmaktadır. Sürdürülebilir moda'nın tanınırlığını artırmanın en iyi yolu tasarımcıların bu dili kullanarak öncü olmasıdır (Kipöz ve Hımmam, 2014: 442). Bu bağlamda tasarımcıların sürdürülebilir bir tüketimi tasarlayabilmeleri yeni düşünüş biçimleri ve bütüncül bakış açısını gerektirmektedir. Bu yeni paradigma eğitim süreciyle oluşturulabilir (Şahin ve Odabaşı, 2018: 423-424).

Ünlü modacı Arzu Kaprol Bursa Olgunlaşma Enstitüsü ile iş birliği yaparak çarpana dokumayı günümüz moda dünyasına kazandırmıştır. Anadolu'nun birçok bölgesinde farklı desene sahip çarpana dokumalar deneyimli tasarımcı ve üreticilerle yeniden değer kazanmıştır. Bu gelişme sürdürülebilir moda dünyası için güzel bir örnektir.

Şekil 4: Çarpana Dokumalı Arzu Kaprol Tasarımı (Kaynak: Haberton, 2022: 1)

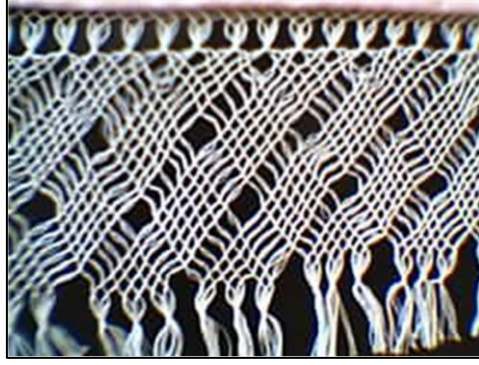
Dört mevsimin sonucu geniş biyoçeşitlilik, verimli tarımsal araziler, özel iklim alanları ile ilkçağlardan günümüze zengin kültürel mirasa dayanan gelişmiş tekstil, giyim kuşam kültürü ve otantik üretim biçimleri ile Türkiye derin yöresel ürün ve üretim becerisine (know-how) sahiptir. Fakat Türk Patent Enstitüsü envanterlerine göre Türkiye’de bölgesel markalamaya konu olabilecek coğrafi işaret kapsamında ürün sayısı 2500’e yakın olmasına rağmen başvuru sayısının oldukça az olması üzücüdür. Tekstil ve moda alanında değer taşıyan tescilli coğrafi işaretli ürün sayısı yaklaşık olarak 25 adettir (Türk Patent, 2022a: 1). Üreticilerin bölgesel markalamanın yasal koruması konusunda yeterince bilgi sahibi olmaması ve başvuruların kollektif bir uygulama olması bu noktada etkilidir. Diğer yandan 1995’ten itibaren ilgili temel yasanın yürürlüğe konmaması, coğrafi işaret uygulamasının tescil alma ile sınırlı kalması ve uygulamanın temelini oluşturan köken adı taşıyan ürün ve hizmetin korunması, yönetimi ve denetimi gibi sistemi gerçek anlamda işletecek kurumsal yapının oluşturulamaması başvuru teşvikini kısıtlayan yasal sebepler arasında gösterilmektedir (Gökovalı, 2007: 156; Tozanlı ve Cagatay, 2012: 8). Haksız rekabet ortamının oluşmasına imkân veren bu durum coğrafi işaret tescili almış birçok bölgesel markanın ürünlerinin taklit edilmesini kolaylaştırmaktadır. Pazarda tescilli ürünün yanında taklit, sahte ve kalitesiz muadillerinin bulunması sonucu, tüketicilerde kafa karışıklığına sebep olmakta, yöre üreticilerinin emeği ve hakları sömürülmektedir. Bölgesel markalı ürünlerin standartlarını kontrol etmek ve taklit, sahte ürünleri ise pazardan uzaklaştırmak amacıyla bu alanda AB standartlarına göre akredite olmuş bağımsız ve tarafsız denetim kuruluşlarına ihtiyaç vardır.

Türkiye’de bölgesel markalama stratejileri ile pazarlanan birçok turizm şehir ve bölgesi mevcuttur. Şehir ve bölgeleri yemek kültürü izlemektedir. Türkiye’de sürdürülebilir moda yaklaşımı ile üretilmiş ve bölgesel markalanmış coğrafi işaret almış 81 adet tekstil ve moda ürünü bulunmaktadır. Bu ürünlerin hemen hepsi ait oldukları bölgenin doğal kaynaklarını, insan gücünü, geleneksel bilgi birikimini ve yöntemlerini, usta ve sanatçıları kullanarak sürdürülebilir moda stratejilerini hali hazırda uygulamaktadır. Bu noktada sürdürülebilir modanın üç sacayağından birini oluşturan çevresel faktörlerin gözetilmesi bölgesel markalama süreçlerine eklendiğinde sürdürülebilir moda stratejilerine uyum sağlama oranının artacağı düşünülmektedir.

Bölgesel markalama yöntemlerinden biri olan coğrafi işaret tescili başvurusu kurum, kuruluşlar veya bireysel olarak yapılabilir. Başvurular uzun ve titiz incelemeler sonrasında Türk Patent ve Marka Kurumu tarafından tescillenmektedir. Yapılan araştırmalar sonucunda Anadolu’nun zengin tekstil ve moda alışkanlıklarını yansıtan coğrafi işaretli ürünler Tablo 2’de sunulmuştur. Bu ürünlerden Şekil 5’te Cimil çorabı, Şekil 6’da Kastamonu çarşaf bağı, Şekil 7’de Sivrihisar sarkası gösterilmektedir.

Şekil 5: Coğrafi işaretli Cimil Çorabı (Kaynak: Nasır, 2022:1)

Şekil 6: Coğrafi işaretli Kastamonu Çarşaf Bağı (Kaynak: Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2023:1)

Şekil 7: Coğrafi işaretli Sivrihisar Sarkası (Kaynak: Sivrihisar Belediyesi, 2023:1)

Şekil 8: Coğrafi işaretli Tokat Yazması (Kaynak: Tokat Belediyesi, 2023:1)

Çalışma kapsamında yapılan araştırma sonucunda halı ve kilimler ürün grubunda tescilli ya da tescil bekleyen başvurulmuş 51 adet ürün çeşidi bulunmaktadır. Bu sayı Anadolu'nun zengin halı ve kilim kültürünün koruma altına alınması ve yüzyıllar önceki aynı teknikle üretilmesi açısından sevindiricidir. Çalışmada Türkiye'de üretilen değerli taşlar ve boncuklardan oluşan coğrafi işaretli ürünler tekstil ve moda ürünü olarak ele alınmamış, takı tasarımı kapsamında düşünülmüştür. Araştırmalar sonucunda Türk Patent ve Marka Kurumunun tarafından coğrafi işaretli veya geleneksel ürün adına sahip 81 adet başvurulmuş veya tescillenmiş sürdürülebilir tekstil ve moda ürünleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Türkiye'de coğrafi işaretli sürdürülebilir tekstil ve moda ürünleri

Türkiye'de coğrafi işaretli sürdürülebilir tekstil ve moda ürünleri		
Coğrafi İşaretin Adı	Coğrafi İşaretin Türü	İl
Adana Şalvarı	Menşe Adı	Adana
Afyon Keçesi	Mahreç İşareti	Afyon
Ankara Sof Kumaş	Mahreç İşareti	Ankara
Ankara Seymen Kıyafeti	Mahreç İşareti	Ankara
Antep Kutnu Kumaş	Mahreç İşareti	Antep
Antep İşi	Mahreç İşareti	Antep
Arapgir Manusa Dokuması	Mahreç İşareti	Malatya
Arapgir Tahta Çivili Ayakkabı	Mahreç İşareti	Malatya
Ayancık Göynek Yakası	Mahreç İşareti	Sinop
Ayancık Keten Bezi	Mahreç İşareti	Sinop
Azdavay Yöresel Giysileri	Mahreç İşareti	Kastamonu
Balıkesir Aba Dokuma Kumaş	Mahreç İşareti	Balıkesir
Bayburt Ehamı	Mahreç İşareti	Bayburt
Buldan Bezi	Mahreç İşareti	Denizli
Bursa İpeği	Mahreç İşareti	Bursa
Bursa Havlusu	Mahreç İşareti	Bursa
Boyabat Çemberi	Menşe Adı	Sinop
Cimil Çorabı	Mahreç İşareti	Rize
Çameli Elmalı Bezi	Mahreç İşareti	Denizli
Çanakkale Dallahı	Mahreç İşareti	Çanakkale
Çarşamba Sekiz Köşe Kasketi	Mahreç İşareti	Samsun
Çarşıbaşı Keşanı	Mahreç İşareti	Trabzon
Çınarcık İşi	Mahreç İşareti	Yalova
Çukurova Pamuğu	Menşe Adı	Adana
Dive Dokuma	Mahreç İşareti	Tokat
Durağan Mahraması	Mahreç İşareti	Sinop
Durağan Çemberi	Mahreç İşareti	Sinop
Edirne Kırmızı Kumaş	Mahreç İşareti	Edirne
Eflani Çember Bezi	Mahreç İşareti	Karabük
Ege Pamuğu	Menşe Adı	İzmir
Elpek Bezi	Mahreç İşareti	Zonguldak
Erzurum Eham Dokuma Kumaş	Mahreç İşareti	Erzurum
Gediksaray Dokuması	Mahreç İşareti	Amasya
Gönen İğne Oyası	Mahreç İşareti	Balıkesir
Göynük Tokalı Örtme	Mahreç İşareti	Bolu

Hatay İpeği	Mahreç İşareti	Hatay
Hemşin Çorabı	Mahreç İşareti	Rize
İbecik Bezi	Menşe Adı	Burdur
İnönü Sarkası	Mahreç İşareti	Eskişehir
İznik Derbent Dokuması	Mahreç İşareti	Bursa
Kahramanmaraş Yemenisi	Mahreç İşareti	Kahramanmaraş
Kandıra Bezi	Mahreç İşareti	Kocaeli
Karnavaş Bezi	Mahreç İşareti	Erzurum
Karacakılavuz Dimi Dokuması	Mahreç İşareti	Tekirdağ
Kastamonu Çarşaf Bağı	Mahreç İşareti	Kastamonu
Kastamonu Taş Baskı Dokuması	Mahreç İşareti	Kastamonu
Kastamonu Örme Fanilasası	Mahreç İşareti	Kastamonu
Kemalyei Gezenne/Eğın Gazanne Dokuması	Mahreç İşareti	Erzurum
Kütahya İğne Oyası	Mahreç İşareti	Kütahya
Maraş File Nakışı	Mahreç İşareti	Kahramanmaraş
Maraş Gülü Motifi	Mahreç İşareti	Kahramanmaraş
Maraş İşi/Maraş Sim Sırma	Mahreç İşareti	Kahramanmaraş
Malatya Kareli Çarşafı	Mahreç İşareti	Malatya
Marmaris Bayır Yazması	Mahreç İşareti	Muğla
Merzifon Dokuması	Mahreç İşareti	Amasya
Müşküle İğne Oyası	Mahreç İşareti	Bursa
Nallıhan İğne Oyası	Mahreç İşareti	Ankara
Nallıhan Örtmesi	Mahreç İşareti	Ankara
Poyralı Dokuması	Mahreç İşareti	Kırklareli
Rize Bezi(Feretiko)	Mahreç İşareti	Rize
Sarıveliler Yöresel Giysileri	Mahreç İşareti	Karaman
Sivrihisar Sarkası	Mahreç İşareti	Eskişehir
Söke Pamuğu	Mahreç İşareti	Aydın
Şal Şepik Kumaşı	Mahreç İşareti	Siirt
Şanlıurfa Culha Dokuması	Mahreç İşareti	Şanlıurfa
Senirkent Gelin Fesi	Mahreç İşareti	Isparta
Söke Körüklü Çizmesi	Mahreç İşareti	Aydın
Şile Bezi	Mahreç İşareti	İstanbul
Şile Bezi Örtü	Geleneksel Ürün Adı	
Şırnak Şal Şepik Kumaşı	Menşe Adı	Şırnak
Tamzara Dokuması	Mahreç İşareti	Giresun
Tire Beledi Dokuması	Mahreç İşareti	İzmir
Tokat Yazması	Mahreç İşareti	Tokat
Tosya Kıl Telası	Mahreç İşareti	Kastamonu
Ödemiş İpeği	Menşe Adı	İzmir
Uluborlu Çeki Oyası	Mahreç İşareti	Isparta
Uşak Derisi	Mahreç İşareti	Uşak
Üzümlü Dastarı	Mahreç İşareti	Muğla
Vezir Köprü Susuz Bezi	Mahreç İşareti	Samsun
Yassıçal Çuha Dokuması	Mahreç İşareti	Amasya
Yumurta Topuk Çarşamba Ayakkabısı	Mahreç İşareti	Samsun

4. Sürdürülebilir Moda Tasarımı Örneği

Tokat yöresi, Anadolu'nun hemen her bölgesinde olduğu gibi zengin ve köklü giyim ve kuşam alışkanlıkları ile sürdürülebilir moda tasarımı süreçleri için geniş bir yelpaze sunmaktadır. Kumaş çeşitleri, dokuma ve baskı teknikleri, nakış, işleme ve bezeme teknikleri, boncuk ve iplik ile yapılan aksesuar çeşitleri vd. ile Tokat yöresi sürdürülebilir moda tasarımcıları için keşfedilmeyi beklemektedir.

Çalışmanın bulguları kapsamında Tokat yöresi giysi kültürü giyim kuşam biçimleri, giysi parçaları ve geleneksel üretim biçimleri araştırılmıştır. Birçok farklı görsel unsur incelenmiş ve taranmıştır. Bu bölümde Tokat yöresi giysi kültürüne ait unsurlardan esinlenerek iki adet sürdürülebilir kadın giysi tasarımı yapılmıştır. Tasarımlara ilham olan görseller Şekil 9-13 arasında paylaşılmıştır. Sürdürülebilir kadın giysi tasarımları Tokat yöresinin muhteşem giysi kültüründen ilham alınarak tasarlanırken teknik çizimler görseller ve yazılı teknik bilgi ile desteklenmiştir.

Tokat yöresi geleneksel kadın ve erkek giysi görsellerinde yer alan tekstil ve moda öğeleri bölgesel markalama stratejilerinde sürdürülebilir moda değeri taşımaktadır. Çalışmada yapılan iki adet kadın giysi tasarımına ilham olarak Tokat tahta el baskısı, Tokat yazması, geleneksel kadın giyiminde iç ve dış saya, yağlık/yakalık, şal öynük, Tokat Nebiköy gerdanlığı incelenmiştir. Bu geleneksel giyim kuşam parçaları, eski üretim yöntemleri ve aksesuarlar aşağıda açıklanmaktadır.

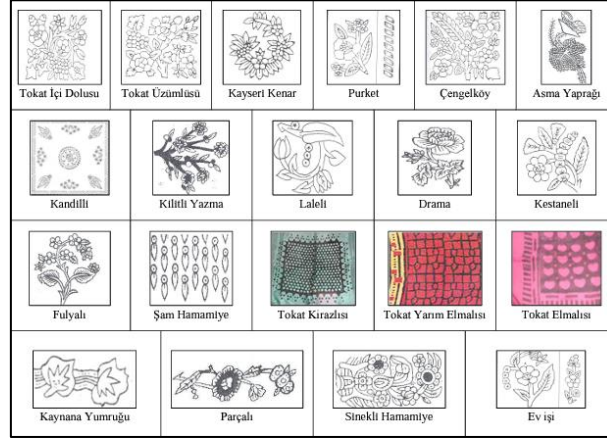

Şekil 9. Tokat yöresi geleneksel kadın ve erkek kıyafeti, (Kaynak: Anatolia, 2022: 1)

Şekil 9a'da Tokat yöresine ait kadın giysisi, Tokat Elmalı'sı el baskı yazma, kolları renkli nakış işlemeli pamuklu dış saya, renkli ipliklerle zili dokuma tekniği ile dokunan önlük ve dokuma çantadan oluşmaktadır. Şekil 9b'de Tokat yöresi erkek giysisi, başlık, yelek, şalvar, kuşak ve gömlekten oluşmaktadır. Aşağıda iki adet giysi tasarımında ilham alınan giysi kuşam parçaları ve teknikleri açıklanmıştır. Tasarım, tasarımcının zihnindeki kendine ait kavramlar ile yeni belirlediği tema ve o temaya ait binlerce görselin harmanlanması ile süreçlenmektedir. Bu noktada tasarımların oluşturulması sadece aşağıdaki sunulan giysi unsurları ile sınırlandırılmamıştır.

Findi/Elmalı yazma; Şekil 9a'da Tokat elmalı yazması diğer adı ile findi yöresinin en eski ve yaygın olarak kullandığı yazma çeşitlerindedir. Pamuklu siyah dokuma kumaş üzerine koyu kırmızı, bordo, mor renklerde Tokat Elmalı'sı desenin tekrar eden şekillerde basılması ile üretilen yazma çeşididir (Türker, 1996: 27). Kenarları ve arkada kalan üçgen bölümü gümüş küçük pullarla işlenerek süslenir. Yöresinin kadınları bu yazmayı üçgen şekilde feslerinin üzerine çene altından bağlayarak kullanmaktadır. Tarihsel, görsel ve teknik açıdan çok zengin olan Tokat yazmaları 2020 yılında mahreç işareti türü coğrafi işaret tescili almıştır (Türk

Patent, 2023b:1). Böylece Tokat yazmaları bölgesel markalamanın bir türü olarak sahip olduğu coğrafi işaret tescili ile tanıtım ve denetim gibi süreçleri ile korunacaktır.

Şekil 10. Tokat Yazması desen örnekleri (Coğrafi işaret sicil belgesi) (Kaynak: Tokat Belediyesi, 2023:1b)

Tokat tahta el baskısı; Tokat yazmacılığı ıhlamur ağacından yapılan baskı kalıplar ile sürdürülebilir moda tasarımcıları tarafından kullanılabilir tarihi çok eskilere dayanan, değerli bir yöntemdir. El baskı yazmacılığı ile üretilen ürünler Anadolu'nun birçok bölgesinde zengin örneklerle sahiptir. Tokat yöresinde ait tahta baskı ile yapılan kadim teknikte genellikle pamuklu ince dokuma kumaş üzerine karakalem ve elvan baskı teknikleri ile desenlendirme yapılmaktadır (Kaya, 1974: 160). Şekil 10'da gösterilen Tokat yöresine ait çok çeşitli ve değerli farklı desenlere sahip yazmalar moda tasarımcılar tarafından keşfedilmeyi beklemektedir (Cebeci, 2021: 504-510). Tokat yöresinde el baskı ile desenlendirme tekniği yazmaların yanında etek, elbise ve gömleklere de kullanılmaktadır. Şekil 9b'de Tokat yöresi geleneksel erkek giyimde kullanılan el baskılı beyaz gömlek tasarım çalışmasına ilham oluşturmuştur.

İç saya ve Dış saya; Tokat yöresinde etamin kumaş, patiska ya da kalın pamuklu kumaştan yapılan kadınların giydiği bir etektir. Eski dönemlerde boydan, entari biçiminde kullanımı yaygın olarak görülmekteydi. Kadınların dış giysinin içine giydiği dış saya ile benzer kalıpta olan etek veya entariye ise dış saya adı verilmektedir. Dış saya iç sayanın üstüne giyilir, ön beden iki yana ve arka beden boydan aşağı uzanmaktadır. Bu nedenle dış sayaya üç etek de denilmektedir. Kadınlar bellerini uçkurla sabitleyerek kullandıkları üç eteklerini gerektiğinde bele tutturarak da kullanmıştır (Koçu, 1967: 255). Şekil 9a'da görüldüğü gibi Dış sayanın kollarına renkli ipliklerle nakış yapılmıştır. Dış sayanın genellikle yan etekleri ve arka etek bölümü de sentetik, orlon ipliklerle etamin, nakış gibi süsleme teknikleri ile bezenmektedir.

Şekil 11. Tokat Nebiköy Kadın Yağlığı (Kaynak: Criel, 2022: 1)

Yağlık/Yakalık ; Şekil 11'de Anadolu'nun birçok yöresinde özellikle Sivas, Tokat bölgelerinde kullanılan geleneksel yağlık, yakalık, göğüslük bulunmaktadır. Yağlık, dış saya içerisine giyilen iç sayanın görülmesini engelleyen, boyun ve göğüs bölgesini kapatmaya yardımcı olan döşlük adıyla da bilinen bir

giysi türüdür. Yağlık dikiminde üzeri işlemeli ya da sade beyaz pamuklu ince kumaşlar tercih edilmiştir (Özdemir & Gökçearslan, 2017: 17).

Şekil 12: Tokat'ta bir Türkmen düğünü (Kaynak: Alba, 2022: 1)

Şekil 12'da Tokat'ta Türkmen düğününe katılan kadınlar giydikleri zili dokuma, pullu ve ponpon süslemeleri ile Tokat yöresine ait en güzel şal öynük örneklerini sergilemektedir.

Şal Öynük; Tokat yöresinde, kadınların dış sayanın üzerine giydiği, giysinin kirlenmesini önleyen giyim unsurudur (Çağlayan, 1990: 82). Geleneksel el tezgâhlarında yün iplikle dokunan şal öynükler farklı dokuma teknikleri kullanarak atkı iplikleri renkgarenc olacak şekilde üretilmektedir. Öynükler dokunduktan sonra bele bağlayabilmek için Şekil 12'de Tokatlı kadınların üzerindeki şal öynüklerin pullularla ve saçaklarla süslendiği görülmektedir. Anadolu'nun birçok yöresinde ve Tokat yöresinde de geleneksel el tezgâhlarında dokuma kumaşlarda kullanılan kadim ve değerli "zili" dokuma tekniği şekil 14'de yapılan giysi tasarımına ilham olmuştur. Zili, sumak, cicim (Aydın, 2011: 20) gibi Anadolu'nun eşsiz ve zengin dokuma teknikleri sürdürülebilir moda koleksiyonlarına yaratıcı ve güçlü katkılar sağlayacaktır. Aynı zamanda bölgesel markalama stratejileri ile de üretildikleri bölgelerde birçok değer yaratacaktır.

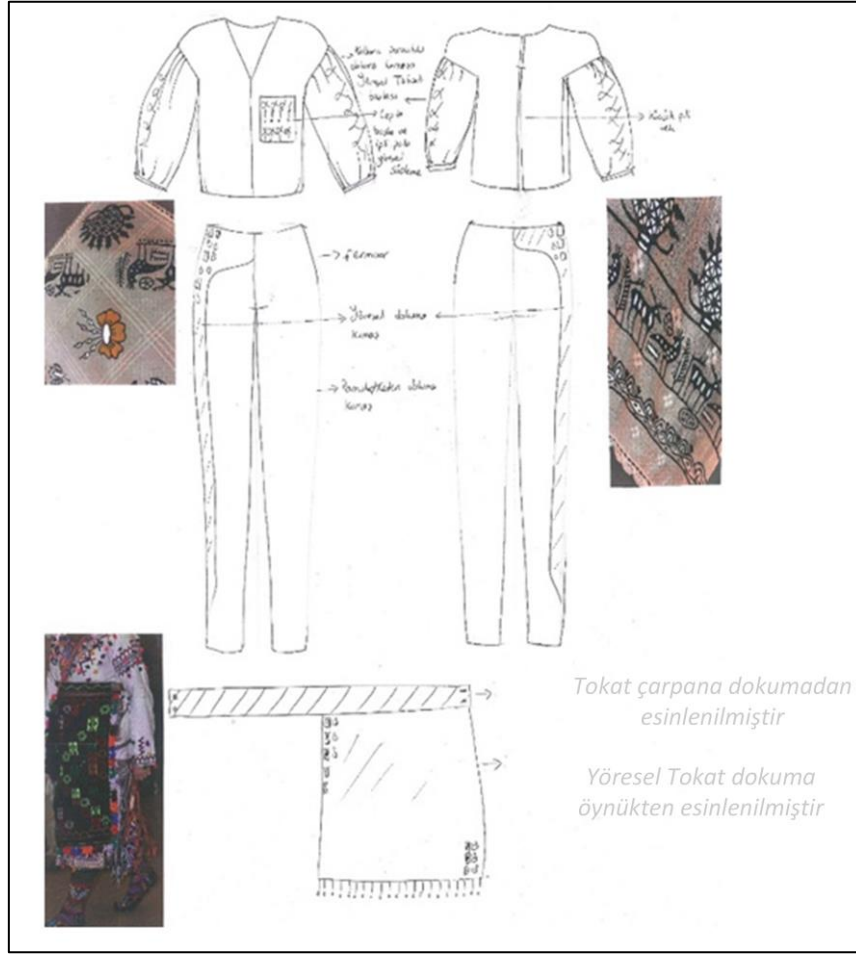

Şekil 13: Tokat Nebiköy Kadın Gerdanlığı (Kaynak: Criel, 2022: 1)

Tokat Nebiköy Gerdanlığı; Şekil 13’de gösterilen Tokat Nebiköy gerdanlığı, Tokat Nebiköy’e ait bir teknikle renkli cam boncuklarla içiçe kare motiflerinin birleşmesi ile v formunda örülen uçları püskül boncuklarla süslenen bir aksesuar çeşididir. Bu gerdanlık özel günlerde kadınların geleneksel giysilerini tamamlamaktadır.

Şekil 14: Tokat yöresinden esinlenerek uygulanan tasarım 1

Şekil 15: Tasarım 1'in teknik çizimi

Şekil 15'de gösterilen giysinin tasarım süreci şöyledir;

Anadolu'nun kadim ve zengin tekstil ve giysi kültürü sürdürülebilir moda tasarımı açısından incelenmiştir.

Tokat yöresi ve çevresine ait sürdürülebilir moda tasarım değeri taşıyan tekstil ve moda ürünleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu kapsamda Tokat yöresel tahta el baskı sanatı incelenmiştir. Giysi çeşidi olarak iç ve dış saya, yağlık/yakalık ve şal önyük, kemer ve aksesuar olarak kullanılan çarpana dokumalar araştırılmıştır. Aksesuar ve süsleme çeşidi olarak Nebiköy gerdanlığı, özellikle dış sayanın kollarına etek arkasına ve yanlarına renkli ipliklerle yapılan nakış, şekil 12'de gösterilen şal önyük üzerine pullu süslemeler tasarımlara ilham olmuştur.

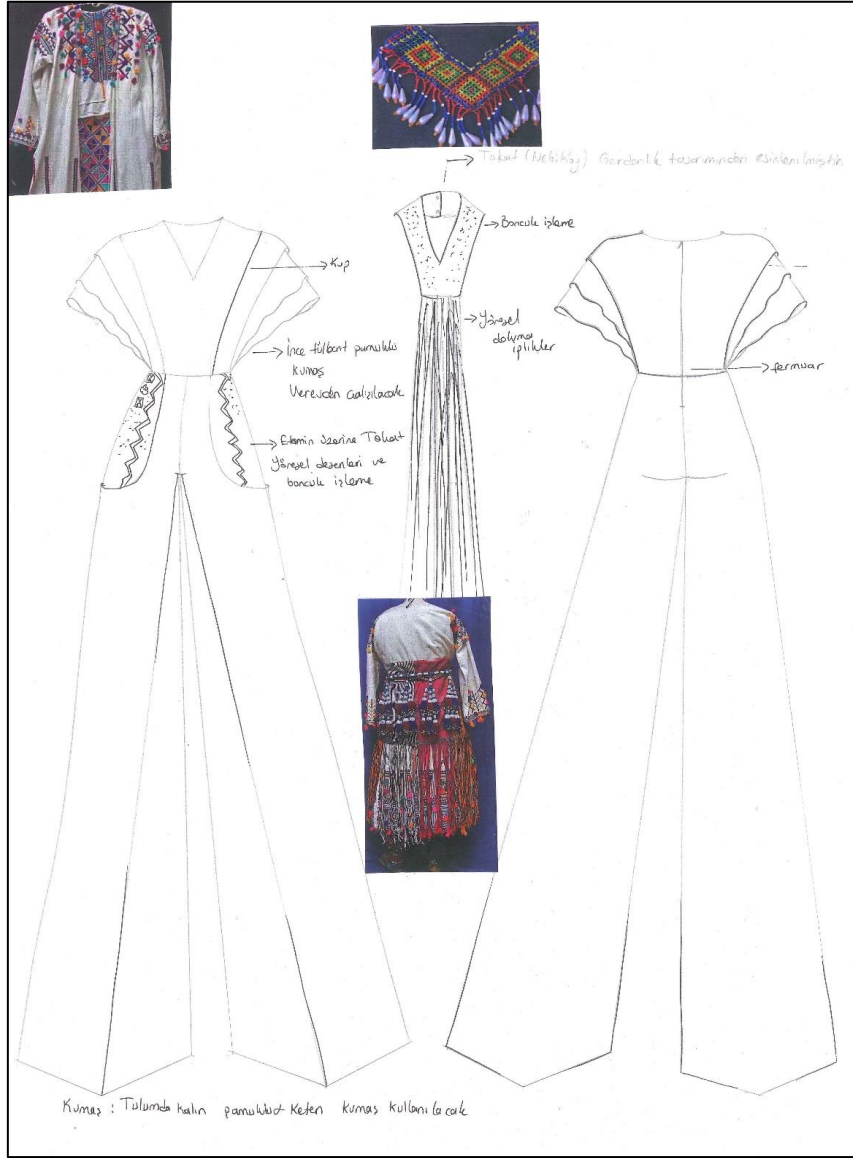
Tasarım 1'de geleneksel giysi çeşidi olan iç saya ve dış sayada (Şekil 9a) kullanılan beyaz pamuklu dokuma kumaştan gömlek tasarımı yapılmıştır. Gömleğin kolları ve cebi Tokat tahta baskısı (Şekil 9b) ile desenlendirilmiştir. Gömlek cebi şekil 12'deki şal önyük üzerindeki süsleme teknikleri, iplik ve pullu ile süslenmiştir.

Tasarım 1 de pamuklu dokuma kumaş üzerine şal önyük den (Şekil 9a, Şekil 12) esinlenilerek etekli pantolon tasarımı yapılmıştır. Pantolonun yan kısmında yine zili dokuma önyük kumaşından kullanılmıştır.

Tasarım 1'de yapılan pantolon üzeri önlük tasarımının kemeri Tokat çarpana dokuma kullanılmıştır.

Şekil 16: Tokat yöresinden esinlenerek uygulanan tasarım 2

Şekil 17: Tasarım 2'nin teknik çizimi

Şekil 17 tasarım süreci;

Tasarım 2'de pamuklu ve keten karışımı bir kumaştan tulum tasarımı yapılmıştır. Tulumun kollarına Tokat yöresine ait genellikle yazmalarda kullanılan ince pamuklu dokuma, tülbent kumaşından verev kesimli parçalar yerleştirilmiştir. Rahat kullanım açısından V yaka ve arka ortasına uzun gizli fermuar düşünülmüştür.

Tasarım 2 de Tokat Nebiköy gerdanlığından (Şekil 13) esinlenilerek tulumun boynuna takılıp çıkarılabilen bir aksesuar tasarlanmıştır. Aksesuar cam boncuklarla işlenmiştir ve uçlarında renkli yöresel ipliklerden saçıklar yapılmıştır.

Tulumun cep kısımlarına yöresel dış saya etamin kumaşından ve dış sayanın kollarına ve eteklerine yapılan nakıştan (Şekil 9a) esinlenilerek pamuklu etamin kumaş üzerine renkli ipliklerle zikzak formlu yöresel işleme tekniği ile nakış yapılmıştır. Üzerine renkli cam boncuklar dikilmiştir. Bu nakış deseni Şekil 9a'daki görselin üzerindeki dış sayanın kollarında, Şekil 11'de yağlığın ön kısmında kullanılan nakıştan ilham alınmıştır. Tokat yöresine ait giysilerin birçoğunda bu nakış deseni kullanılmaktadır (Özús vd., 2016: 211).

5. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Üzerinde bulunduğumuz dünya gezegeninde gelecek nesillerin de hakkı bulunduğunu savunan sürdürülebilir gelişme ve çevre protokolleri doğal kaynakların en az zarar ve atıkla ekonomik değere dönüşmesini öngörmektedir. Bu noktada tekstil ve moda endüstrisi için sürdürülebilir moda yaklaşımı bugün bize yarın ise gelecek nesillere ait olan dünya gezegenin ve üzerindeki tüm canlıların korunması ve gözetilmesi için uygun bir yol olarak sunulmuştur.

Devasa boyutu ve uluslararası arenada kimlik oluşturma gücü ile tekstil ve moda endüstrisi önemli bir sektördür. Anadolu medeniyetinin sahip olduğu keşfedilmeyi bekleyen üstün değerlerinin tanıtılması ve ekonomik değere dönüştürülmesi ulusal ve uluslararası boyutta bölgesel markalama ve sürdürülebilir moda stratejileri ile mümkündür.

Anadolu'nun kültürel mirasının bir parçası olan tekstil ve moda ürünleri günümüzde sürdürülebilir bir değer olarak tüketicilerin hizmetine sunulmak için beklemektedir. Bölgesel markalamada coğrafi işaret olarak bölgenin sosyal, çevresel ve ekonomik açıdan iyileşmesini sağlayabilecek birçok yerel bitkisel ve hayvansal ürün, zanaat ürünleri, geleneksel üretim teknikleri, boya, baskı, dokuma teknikleri, geleneksel el sanatları vb. sürdürülebilir moda unsuru bulunmaktadır. Coğrafi işaretli bu ürünler doğru ve etkili markalama stratejileri ile hak ettikleri değere kavuşabilirler. Zamanında yasal koruma altına alınmayan dünyaca ünlü çay markası Lipton (İngiliz şirketine ait) ve muz markası Chiquita (Amerikan şirketine ait) marka isim bölgelerinde üretilmemekte ve küresel şirketlerin elinde bulunmaktadır (Compare, 2003). Bu noktada bölgesel markalamanın sağladığı özellikle yasal koruma faydasının öneminin gelişmekte olan ülkelerce fark edilmesi gerekmektedir.

Türkiye'de bölgesel markalanan coğrafi işaretli ürünlerin büyük çoğunluğu gıda ve yemek kültürü üzerinedir. Çalışmanın bulgular bölümünde paylaşılan bölgesel markalanarak coğrafi işaret tescili veya başvurusuna sahip 81 adet tekstil ve moda ürünü, doğa dostu yöntemler, yerel işgücü, geleneksel üretim yöntemleri, kadın istihdamı, çalışan hakları, kültürel değerlerin yaşatılması gibi sürdürülebilir modanın prensiplerinden en az birkaçını sağlamaktadır. Bu nedenle Anadolu'nun güçlü tekstil altyapısını gösteren 81 adet ürünün tamamı sürdürülebilir moda pazarlamasına uygun ve aday değerlerdir. Bu çalışmada tespit edilen 81 adet ürünün dışında 51 adet halı, kilim ve dokuma grubunu içeren ürünler de ev tekstili alanında sürdürülebilir ve bölgesel markalama stratejileri ile dünyaya açılmayı beklemektedir. Diğer yandan her coğrafi işaretli ürün, ünlü bir bölgesel markalı ürün anlamına gelmemektedir. Her coğrafi işaretli ürün bölgesel markalama yolunda ilk adımı atmıştır. Coğrafi işaretli ürünün uygun pazarlama stratejileri ile desteklenmesi o ürünün pazardaki kaderini belirlemektedir. Bu noktada çalışmada önerilen iki değerli, güncel ve gelecekte daha da değeri anlaşılacak tasarım ve pazarlama stratejisi olarak sürdürülebilir moda ve bölgesel markalama birlikteliğinden ortaya çıkacak güç dikkate değerdir.

Tarihsel süreçte Anadolu'nun giyim kuşam kültürü farklı medeniyetlere örnek olmuştur. Bu konuda geniş yelpazesi ile Tokat yöresi araştırmaya konu olmuştur. Bugün Tokat'a ait bölgesel markalanan coğrafi işaretli 16 adet ürün bulunmaktadır. Bu ürünler içerisinde aksesuar olarak Tokat bileziği ve Tokat Perpereli küpesi dışında bir adet sürdürülebilir tekstil ve moda ürünü Tokat yazması mevcuttur. Tokat yazması çok eskilere dayanan tahta el baskı sanatının örnekleridir. Coğrafi işaret olarak bölgesel markalanan bu sürdürülebilir moda değeri yöreye ait farklı renk, desen ve üretim yöntemi ile giysi tasarımında sınırsız yaratıcı yollar sunmaktadır. Böylesine zengin tekstil ve moda alanı yaratıcı ve özgün tasarımcılar için merak uyandırmaktadır. Çarpına dokuma, Tokat ve Anadolu'nun birçok bölgesinde giyside kemer olarak kullanılan fonksiyonel ve giysiyi tamamlayan bir parça olarak üretilmektedir. Tasarımcı Arzu Kaprol'un de koleksiyonunda kullandığı çarpına dokumalar coğrafi işaret almaya aday bir sürdürülebilir moda ürünüdür. Çarpına dokuma farklı desen ve renklerle geleneksel üretim tekniği olarak da tescillenmelidir. Tokat Nebiköy gerdanlığı, yaratıcı tasarım süreçleri ile farklı ve fonksiyonel boyutlarda üretilerek aksesuar olarak kullanılabilir gibi, gömlek yakalarında, pantolon, etek kemerlerinde, çanta kulplarında da kullanılabilir. Tokat yöresel dış sayaların kollarında ve eteklerinde, yağlığın önünde kullanılan renkli ipliklerle yapılan desenler yöreye ve özgü olup hep aynı desenin tekrarı olarak gözlemlenmiştir. Bu desen de bir sürdürülebilir tekstil ve moda değeri olarak coğrafi işaret almaya aday olduğu düşünülmektedir.

Çalışmada yapılan sürdürülebilir tasarımlarda geleneksel unsurların günümüz moda anlayışı ile sunulmasına dikkat edilmiştir. Tasarım aşamasında geleneksel tekstil ve moda unsurlarının çokluğu ve zenginliği tasarımcılar için avantaj gibi görünse de tasarımcılar müşteri isteklerini dikkate alarak bu noktada berrak bir zihinle düşünmelidir. Günümüz moda anlayışı kullanıcının maddi ve manevi ihtiyaçları üzerine şekillenmektedir. Sürdürülebilir moda tasarımının estetik ve kültürel ayağı tasarımcılara zengin keşif alanları açmaktadır. Her geleneksel unsurun kullanımı sürdürülebilir moda anlamına gelmemektedir. Bu noktada tasarımcılar, zanaatkarlar ve yerel ustalar ile iletişime geçerek özgün ve katma değerli ürünler sunmaktadır.

İlk çağlardan bugüne medeniyetler beşiği olan Anadolu gibi zengin ve sınırsız ilham kaynağına sahip bir coğrafyada hala coğrafi işaret başvurusunda bulunulmamış binlerce sürdürülebilir moda ürün ve üretim teknikleri mevcuttur. Bu değerlerin son uygulayıcıları da göçmeden gün yüzüne ve hak ettikleri yere konmaları için tasarımcılara, kuruluşlara ve bireylere büyük sorumluluk düşmektedir.

Çalışmada sürdürülebilir moda tasarımcılarına bir yol olarak sunulan geleneksel tekstil ve moda unsurlarının yeniden yorumlanması ve özgün bir tasarım boyutuna ulaşması ayrıca bir tartışma ve araştırma konusu olarak düşünülebilir. Tasarımlar hayata geçirilerek sürdürülebilir moda tasarım unsurlarından olan ürün bazında; ürün yaşam döngüsü, fonksiyonellik, kullanım kolaylığı, rahatlığı, vb. süreçler ile birebir irdelenmesi gelecek çalışmalara konu olabilir.

Bölgesel markalamının artması kamu ve gönüllü kuruluşlarla gerçekleşeceği gibi kooperatif ve üreticilerle de gerçekleştirilebilmektedir. Sürdürülebilir modaanın tanınırlığının ve uygulama stratejilerinin artmasında en büyük görev eğitilmiş ve bu yönde bilgili tasarımcılarla gerçekleştirilebilir.

Kaynaklar

- AAKKO, M. ve KOSKENNURMI-SIVONEN, R. (2013). "Designing Sustainable Fashion: Possibilities and Challenges". *Research Journal of Textile and Apparel*, C. 17, S. 1, 13-22.
- AYDIN, Ö. (2011). Gazipaşa (Zili-Cicim-Sumak) Heybe, Torba ve Çuval Dokumaları. *Arış Dergisi*, C. 6, 20-27.
- BURÇİN, E., ÇELİK, P., ÇAY, A., & AKGÜMÜŞ, D. (2016). Tekstil ve Konfeksiyon Sektöründe Sürdürülebilirlik ve Geri Dönüşüm Olanakları. *Tekstil ve Mühendis*, C. 23, S. 101, 43-60.
- ÇAĞLAYAN, E. B. (1990). Tokat bölgesi geleneksel kıyafetleri. *Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları, Ankara*.
- CAMPBELL, C. (2005). *The Romantic Ethic and The Spirit of Modern Consumerism*. York: WritersPrintShop.
- CEBECİ, D. T. (2021). Tokat Yazmacılık Sanatında Elvan Baskı Uygulamaları. *Folklor Akademi Dergisi*, C. 4, S. 3, 495-521.
- ÇETİNER, M., & TUNCA, M. Z. (2022). A Literature Review on Sustainable Fashion Marketing. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 27, S. 2, 315-391.
- COMPARE, W. (2003). "International Bureau, Economic Importance of Trademarks and Geographical Indications and Their Use in Commerce", *WIPO, Beirut, 17 to 19 March 2003*.
- DOĞAN, B. (2015). "Coğrafi İşaret Korumasının Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Önemi". *Social Sciences*, C. 10, S. 2, 58-75.
- FLETCHER, K. (2010). Slow fashion: An invitation for systems change. *Fashion Practice*, C. 2, S. 2, 259-265.
- GÖKOVALI, U. (2007). "Coğrafi İşaretler ve Ekonomik Etkileri: Türkiye Örneği". *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C. 21, S. 2, 141-160.
- GUERRA, J. L. (2010). "Geographical Indications, In Situ Conservation and Traditional Knowledge". *ICTSD Policy Brief Number 3*.

- KAN, M. (2011). *Yerel Düzeyde Ekonomik Kalkınmada Coğrafi İşaretlerin Kullanımı ve Etkisi: Akşehir Kirazı Araştırması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- KAYA, R. (1974). *Türk yazmacılık sanatı*. İş bankası.
- KIPOZ, Ş. (2021). *Sürdürülebilir moda*. Yeni İnsan Yayınevi.
- KIPOZ, Ş. ve HIMAM, F. D. (2014). "Re-Inventing Traditional Textiles for The Contemporary Design Culture". *Blucher Design Proceedings*, C. 1, S. 5, 439–444.
- KOÇU, R. E. (1967). *Türk giyim, kuşam ve süslenme sözlüğü*, C. 1. Başnur Matbaası.
- KOZLOWSKI, A., BARDECKI, M. ve SEARCY, C. (2019). "Tools for Sustainable Fashion Design: An Analysis of Their Fitness for Purpose". *Sustainability*, C. 11, S. 13, 3581.
- LARSON, J. (2007). "Relevance of Geographical Indications and Designations of Origin for The Sustainable Use of Genetic Resources", *A Study Prepared for The Global Facilitation Unit for Underutilized Species, FAO, Rome*.
- LILLYWHITE, J. M., ALLISON, C. ve RODRIGUEZ, A. G. (2005). "Regional Branding In A Global Marketplace". New Mexico Chile Task Force.
- NIINIMÄKI, K. (2013). *Sustainable fashion: New approaches*. Aalto University.
- NIINIMÄKI, K. (2015). "Ethical Foundations In Sustainable Fashion". *Textiles and Clothing Sustainability*, C. 1, S. 1, 1–11.
- NIINIMÄKI, K. ve KOSKINEN, I. (2011). "I Love This Dress, It Makes Me Feel Beautiful! Empathic Knowledge In Sustainable Design". *The Design Journal*, C. 14, S. 2, 165–186.
- ÖZDEMİR, M., & GÖKÇEARSLAN, A. (2017). Anadolu Geleneksel Sıraç Kadın Giyimi. *Vocational Education*, C. 12, S.2, 1–19.
- ÖZÜDOĞRU, Ş. (2021). *Ulus Markalamada Bir Kültürel İletişim Ortamı Olarak Moda: Kavramsal bir Model Önerisi*. Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÖZUS, E. E., ERDEN, F., & TUFAN, M. (2016). Tokat Geleneksel Kadın Giysileri. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, S.2, 205–218.
- RANGNEKAR, D. (2004). "The Socio-Economics of Geographical Indications". *UNCTAD-ICTSD Project on IPRs and Sustainable Development, Issue Paper*, C. 8, 13–15.
- ŞAHİN, Y. ve ODABAŞI, S. (2018). "Sürdürülebilir Kalkınmada Moda Tasarımcısının Rolü'ne Yönelik Alanyazın İncelemesi". *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, C. 14, S. 2, 413–425.
- SCHUILING, I. ve KAPFERER, J.-N. (2004). "Executive Insights: Real Differences Between Local and International Brands: Strategic Implications for International Marketers". *Journal of International Marketing*, C. 12, S. 4, 97–112.
- TATLIDİL, Ü. ve ŞAHİN, Y. (2022). "Moda Tasarımında Geleneğin Yorumlanması ve Ulusal Moda Kimliği Oluşturulması Üzerine Bir İnceleme". *Milli Folklor*, C. 17, S. 134, 131–144.
- TEKELİOĞLU, Y. (2013). "3. Uluslararası Antalya Coğrafi İşaretler Semineri'nin Ardından-I". *Gastro Dergisi*, 121.
- TOZANLI, S. ve CAGATAY, S. (2012). "Türkiye ve Diğer Akdeniz Ülkelerinde Coğrafi İşaretler ve Yerel Gıda Değer Zincirlerinin Yönetişimi". 3. *Uluslararası Antalya Coğrafi İşaretler Semineri*, 437.
- TÜRKER, K. (1996). *Ağaç baskı Tokat yazmaları*, C. 47. Türkiye İş Bankası.
- YANAR, A. ve ERDOĞAN, Z. (2019). "Denizli Dokumalarının Kültürel Miras ve Coğrafi İşaretleme Bakımından Önemi". *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 37, 43–51.

İnternet Kaynakları

- Alba, T. (2022). "Tokat Türkmen Düğünü", <https://tr.pinterest.com/pin/164240717652668143/> (Erişim: 12.05.2022)

- Anatolia. (2022). “Yöresel Kıyafetler”, http://folklorgiyim.com/?/yoresel_kiyafet/60 (Erişim: 12.03.2022)
- Criel, J. M. (2022). “Traditional Crafts”, <https://tr.pinterest.com/pin/164240717652668143/> (Erişim: 12.04.2022)
- Haberton. (2022). “Çarpan Dokumalı Arzu Kaprol Tasarımı”, <https://haberton.com/carpana-dokuma-modadunyasinda/> (Erişim: 12.06.2022)
- Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2023). “Çarşaf Bağı”. <http://www.kastamonukultur.gov.tr/yazdir?AD79A1451172DA23FD70A680B7CCF00E> (Erişim: 12.03.2023)
- Kumar, V. (2022). “Cemmu ve Keşmir Bölgesindeki Ustalarca Dokunan Kashmir Pashima Kumaşı”, <https://www.pashmina.com/editorial/pashmina-shawls-from-kashmir/> (Erişim: 12.07.2022)
- Kumar, V. (2022). Cemmu ve Keşmir bölgesindeki ustalarca dokunan Kashmir Pashima kumaşı. <https://doi.org/https://www.pashmina.com/editorial/pashmina-shawls-from-kashmir/>
- Kültür Bakanlığı. (2022). “Çarşafbağı”, <https://kastamonu.ktb.gov.tr/TR-171368/carsafbagi.html> (Erişim: 12.03.2022)
- Majumder, S. (2006). “From Pashm to Pashmina – The GI way”, <https://spicyip.com/2006/08/from-pashm-to-pashmina-gi-way.html> (Erişim: 12.02.2022)
- May, J. (2019). “Nipped In The Waste: Why Sustainable Fashion Is A Big Ask for Local Designers”, <https://www.timeslive.co.za/sunday-times/lifestyle/fashion-and-beauty/2019-04-21-nipped-in-the-waste-why-sustainable-fashion-is-a-big-ask-for-local-designers/> (Erişim: 12.01.2022)
- Nasır, S. (2022). “Coğrafi İşaretli Çorap”, <https://www.rizedeyiz.com/Haber/Cimil-Corabi-Cografı-Tescille-Gelecege-Aktarılacak-121565.html> (Erişim: 12.02.2022)
- Sivrihisar Belediyesi. (2023). “Sivrihisar sarkası”. <https://www.sivrihisar.org.tr/sev-geleneksel-el-sanatlarına-destek-oluyor> (Erişim: 12.03.2023)
- Tokat Belediyesi. (2023a). “Tokat yazması”. <https://m.tokat.bel.tr/icerik.php?icerik=2120&Kategori=1001> (Erişim: 12.03.2023)
- Tokat Belediyesi. (2023b). “Tokat yazması mahreç detayları”. <https://ci.turkpatent.gov.tr/Files/GeographicalSigns/98a78cdd-83c1-4304-a496-941ad46b7cc5.pdf> (Erişim: 14.03.2023)
- Türk Patent. (2022a). “Coğrafi İşaret Veritabanı”. <https://ci.turkpatent.gov.tr/veri-tabani> (Erişim: 12.03.2023)
- Türk Patent. (2022b). “Coğrafi İşaret ve Geleneksel Ürün Adı”. <https://www.turkpatent.gov.tr/cografı-isaret> (Erişim: 12.03.2023)
- Türk Patent. (2023a). “Geleneksel ürün”. <https://ci.turkpatent.gov.tr/sayfa/hakkımızda> (Erişim: 12.03.2023)
- Türk Patent. (2023b). “Tokat yazması mahreç”. <https://ci.turkpatent.gov.tr/cografı-isaretler/detay/38392> (Erişim: 12.03.2023)
- WIPO. (2022). “Geographical indications around the world”. https://www.wipo.int/geo_indications/en (Erişim: 12.03.2023)
- Yönetmelik. (2015). “Coğrafi İşaret Koruma”, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/07/20150704-7-1.pdf> (Erişim: 12.06.2022)